

ΕΙΣΗΓΗΣΗ

**ΕΙΣ ΤΟ Γ' ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΔΙΑ ΘΕΜΑΤΑ
ΘΡΗΣ ΕΥΤΙ ΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ**

«Από την αρχαία Ολυμπία στην σύγχρονη Ηλεία»

Παρασκευή 02/11/2018

ΤΟ ΙΕΡΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΠΑΤΜΟ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Αρχιμανδρίτης αρθολομαίος Σιαρλής

Γραμματέας Ιεράς Μονής Αγ. Ιωάννου Θεολόγου Πάτμου,

Χώρα Πάτμου Τ. 85500

dsiarlis@yahoo.gr

«Εγώ Ἰωάννης, ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκουσα φωνὴν ὀπίσω μου μεγάλην ὡς σάλπιγξος.....»

Σεβασμιώτατοι, Θεοφιλέστατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς, σεβαστοὶ Πατέρες, ἀξιότιμοι κυρίες καὶ κύριοι συμμέτοχοι τοῦ συνεδρίου αὐτοῦ.

..... Από τότε πού τ' αποστολικά πόδια του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου το 95 μ.Χ. πάτησαν τα χώματα της Πάτμου, γίνεται ἐνδοξο το τότε ἀσημο νησί και παραμένει ἔτσι στην ιστορία ως ὁ μοναδικός γεωγραφικά ελληνικός χώρος της Αποκάλυψης το Θεό, της Θείας Παρουσίας καί Θεοφανείας .

Από τη στιγμή πού ὁ ἐξόριστος Απόστολος ἀφήσε τα ἄχνη του μέσα στο Σπήλαιο και τ' αποτυπώματά του στον βράχο της συγγραφής, η Πάτμος καθαγιάστηκε και ἔδωσε τό

προνόμιο στο νησί να θεωρείται ιερό και να καταστεί παγχριστιανικό προσκύνημα.

Συνεχίζει κι εδώ όπως και στην Έφεσο, το έργο του ευαγγελισμού και εκχριστιανισμού των κατοίκων της νήσου και ιδρύει την Εκκλησία της Πάτμου. Εγκαταβίωσε μέσα σε ένα από τα πολλά σπήλαια του νησιού . Εκεί δέχτηκε τή θαυμαστή θείκη αποκάλυψη. Ο ιερός Ευαγγελιστής, μέσα στο φιλόξενο Σπήλαιο του λαξευμένου Βράχου, άκουγε μόνος του τα Θεία Ρήματα και τα υπαγόρευε στο μαθητή του Πρόχορο, ο οποίος κατέγραφε «**υπό τρεμούση χειρί**» και ως **λύρα Θεοκίνητος**, καθιστώντας τα αθέατα καί άρρητα μυστήρια αισθητά και ορατά.

Το σπήλαιο αυτό αποτέλεσε το καταφύγιο του αγαπημένου Μαθητή του Ιησού, Ιωάννη, το 95 μ.Χ., όταν ο αυτοκράτορας Δομητιανός τον εξόρισε στην Πάτμο, τιμωρώντας τον για την κήρυξη του λόγου του Θεού στην Έφεσο. Ο ίδιος, όμως, δεν θεωρεί τον εαυτό του ως έναν ηττημένο, αλλά έναν εξόριστο «**εν πνευματική αποστολή**». Τα οράματα της Αποκάλυψης και η συγγραφή του μοναδικού προφητικού βιβλίου της Καινής Διαθήκης, έχουν καταστήσει το Σπήλαιο αυτό ως ιερό και κάθε χρόνο δέχεται χιλιάδες προσκυνητές. Στο εσωτερικό του Σπηλαίου υπάρχουν οι οπές, που χρησιμοποιούσε ο Ιωάννης Θεολόγος είτε για ανάκληση, είτε ως χειρολαβή. Ο βράχος της οροφής του σκίστηκε σε όλο το μήκος του Σπηλαίου και κατέληξε σε μία τριπλή σχισμή, η οποία εμφανίστηκε κατά τη στιγμή του οράματος της Αποκαλύψεως και συμβολίζει την τριπλή υπόσταση Θεού. Το πρώτο όραμα που είδε ο Ιωάννης Θεολόγος απεικονίζεται σε εικόνα του αγιογράφου Θωμά Βαθά έργο του 1595, η οποία δεσπόζει στο τέμπλο του Ιερού Σπηλαίου. Η σημερινή εικόνα δεν ανταποκρίνεται στο σπήλαιο όπου γράφτηκε η Αποκάλυψη, καθώς ιερομόναχοι και μοναχοί που υπηρέτησαν το Σπήλαιο, έχτισαν γύρω του κελιά και παρεκκλήσια. Το 1088 ταυτόχρονα με την ίδρυση της Μεγάλης Μονής του Θεολόγου ο Όσιος Χριστόδουλος έκτισε παρεκκλήσιο προς τιμήν της Αγίας Άννης κλείνοντας έτσι την

φυσική είσοδο του Ιερού Σπηλαίου. Το 1713 προστέθηκαν νέα κτίρια από τον Άγιο Μακάριο Καλογερά και αποτέλεσαν το κτίριο που πρωτοστέγασε την Πατριάδα Εκκλησιαστική Σχολή, ερείπια της οποίας σώζονται μέχρι σήμερα. Σήμερα στο κτιριακό συγκρότημα του ιερού Σπηλαίου της Αποκαλύψεως υπάρχουν επιπλέον δύο παρεκκλήσια του Αγίου Νικολάου και του Αγίου Αρτεμίου. Το 1999, μαζί με το Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη Θεολόγου, ανακηρύχθηκε μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς από την UNESCO.

Το 1088 Ο Όσιος Χριστόδουλος, ιδρύει την Μονή του Ιωάννη του Θεολόγου στο κέντρο περίπου της Πάτμου, σε βραχώδες ύψωμα 216 μ., σε μορφή φρουρίου. Η Ιερά Μονή ως ήδη ελέχθη συστήθηκε το 1088, με χρυσόβουλλο του βυζαντινού αυτοκράτορα Αλεξίου Α' του Κομνηνού.

Ιδρυτής ήταν ο Όσιος Χριστόδουλος, μοναχός ονομαστός από την προηγούμενη δράση και ασκητική του βιοτή σε μοναστικά κέντρα της Μικράς Ασίας. Ο Όσιος Χριστόδουλος ανήγειρε και οργάνωσε την Μονή της Πάτμου, κατοχυρώνοντας τη λειτουργία της με εσωτερικούς κανονισμούς και αυτοκρατορικές διατάξεις. Η ασκητική βιωτή του, ήταν η αιτία να συγκαταλεχθεί μεταξύ των μεγάλων Οσίων της Εκκλησίας μας και αναδείχτηκε ιδρυτής ενός από τα περιφανέστερα μοναστικά κέντρα της Ορθοδοξίας.

Το επίπεδο πνευματικής ζωής στην κοινοβιακή Μονή ήταν αναμφισβήτητα πολύ ψηλό, δεδομένης της αγιότητας του Οσίου Χριστοδούλου, αλλά και του εφάμιλλου προς αυτόν πολλών μαθητών του. Απόδειξη για τα προηγούμενα αποτελεί όχι μόνο ο σεβασμός που απολάμβανε ο Όσιος στην αυτοκρατορική αυλή αλλά και η πνευματικότητα που αποπνέουν τα συγγράμματά του. Έτσι δεν είναι καθόλου υπερβολικός ο ισχυρισμός ότι η Πάτμος κατέστη πνευματικό κέντρο ισάξιο του Αγίου Όρους.

Καθώς ο προσκυνητής εισέρχεται στην επιβλητική Μονή αντικρύζει τα εξής επισκέψιμα μέρη.

Ο εξωνάρθηκας του κυρίως ναού του λεγομένου καθολικού της Ι. Μονής είναι γεμάτος από τοιχογραφίες διάφορες παραστάσεις θαυμάτων του Ιωάννου του Θεολόγου.

Ο εσωνάρθηκας, στεγασμένος με ημικυκλικό θόλο, αρκετά σκοτεινός, μας υποβάλλει αμέσως και μας προξενεί ιερό δέος και θεία κατάνυξη. Δεξιά από την κεντρική είσοδο του κυρίως ναού δεσπόζει η εικόνα του Ιωάννου του Θεολόγου, το Παλλάδιο της Μονής. Είναι κατά την παράδοση δωρεά προς τον Όσιο Χριστόδουλο του αυτοκράτορα Αλεξίου Α' του Κομνηνού. Ο Άγιος Ιωάννης, ο Θεολόγος, παριστάνεται ημίσωμος, γυρισμένος προς τα δεξιά και κρατά με τα δύο του χέρια πλαγιασμένο ανοιχτό Ευαγγέλιο. Το φωτοστέφανο και το Ευαγγέλιο είναι σμαλτωμένα. Αργυρά έκτυπα και επιχρυσωμένα ελάσματα καλύπτουν το ανάγλυφο πλαίσιο της εικόνας.

Οι τοιχογραφίες του εσωνάρθηκα είναι δυστυχώς δυσδιάκριτες και χρονολογούνται κυρίως γύρω στο 1600. Μερικές από τις παραστάσεις που ξεχωρίζουν είναι: Ο φόνος του Ζαχαρία, ή Προσκύνηση των Μάγων, ή Σφαγή των Νηπίων, ή Φυγή στην Αίγυπτο, ο Ασπασμός της Μαρίας και της Ελισάβετ, ο Ιησούς ανάμεσα στους Αποστόλους. Στο βόρειο μέρος παριστάνεται ή Παραβολή των 10 Παρθένων, ενώ στο νότιο και ανατολικό διακρίνονται σκηνές από την Β' Παρουσία του Κυρίου.

Ο κυρίως ναός, αθέατος εξωτερικά, είναι από τα πρώτα οικοδομήματα που έκτισε ο Όσιος Χριστόδουλος πάνω σε ερείπια του παλαιού ναού της θεάς του κυνηγιού της θεάς Άρτεμις. Στην εσωτερική του διάταξη είναι σταυροειδής εγγεγραμμένος με τρούλο, ο οποίος στηρίζεται πάνω σε τέσσερις λιτές κολόνες, που συνδέονται μεταξύ τους με ξυλόγλυπτους επίχρυσους ελκυστήρες. Το θαυμάσιο και εξαιρετικής τέχνης ξυλόγλυπτο επιχρυσωμένο και επιχρωματισμένο τέμπλο είναι λίγο δυσανάλογο σε σχέση με τις υπόλοιπες διαστάσεις του ναού. Σε αυτό απεικονίζονται ολόγλυφες παραστάσεις από την Αγία Γραφή, είναι δε

κατασκευασμένο το 1820 με δωρεά του Μητροπολίτη Σάρδεων, Νεκταρίου του Πατμίου.

Οι εικόνες του τέμπλου είναι Ρωσικής τέχνης. Ο Χριστός (δεξιά) και η Παναγία (αριστερά) είναι του 1702, ενώ ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος είναι του 1697. Οι εσωτερικές επιφάνειες του καθολικού καλύπτονται με νεότερες τοιχογραφίες, που χρονολογούνται περί το 1600.

Η είσοδος του Νότιου τοίχου του καθολικού οδηγεί στο παρεκκλήσι της Παναγίας, το αρχαιότερο παρεκκλήσι της Μονής. Είναι κτίσμα του 12ου αιώνα, ενώ το ξύλινο τέμπλο είναι κρητικής τεχνοτροπίας του 1607. Λόγω της μεσοτοιχίας της Τράπεζας με το καθολικό, στο ιερό της Παναγίας δεν υπάρχει η γνωστή κόγχη, αλλά ένας επίπεδος τοίχος, στον οποίο εικονίζεται καθισμένη σε λυρόσχημο θρόνο ή Βρεφοκρατούσα ένθρονη Παναγία. Δεξιά και αριστερά της παραστέκουν με αυστηρό βλέμμα οι αρχάγγελοι Μιχαήλ και Γαβριήλ μετωπικά, άπτεροι, ντυμένοι με στρατηγικές – αυτοκρατορικές στολές. Το παρεκκλήσι αυτό είναι πολύ αξιόλογο εξ αιτίας της εξαιρετικής τέχνης των τοιχογραφιών που το καλύπτουν και χρονολογούνται στον 12ο αιώνα.

Στή νοτιοδυτική γωνία του καθολικού που συνορεύει προς βορρά με τον εσωνάρθηκα, βρίσκεται σ' ένα μισοσκότεινο χώρο τό παρεκκλήσι του Όσίου Χριστοδούλου. Χτίστηκε προς τιμή του αμέσως μετά την ανακομιδή του λειψάνου του από την Ευβοία (Οκτώβριος 1094). Στο νότιο τοίχο του παρεκκλησίου, μέσα σε τυφλό τόξο, τοποθετήθηκε το λείψανό του, που αναδίδει άρρητη ευωδία. Το τέμπλο είναι κατασκευής του 1607 και κοσμείται από εικόνες που χρονολογούνται γύρω στα 1500 και είναι έργα του κρητικού ζωγράφου Ανδρέα Ρίτζου. Οι τοιχογραφίες, χρονολογούνται περί τό 1600.

Στο παρεκκλήσιο του οσίου Χριστοδούλου ο προσκυνητής έχει την δυνατότητα να προσκυνήσει και άλλα λείψανα Αγίων όπως την σεβάσμια Αγία Κάρα του Αποστόλου Θωμά, του Αποστόλου Φιλίππου εκ των 7 Διακόνων, του Αγίου Αντίπα

επισκόπου Περγάμου, τα λείψανα του Αγίου Παχωμίου του Ρώσσου, τις αλυσίδες με τις οποίες έφεραν δέσμιο και εξόριστο στην Πάτμο τον Ιωάννη Θεολόγο καθώς επίσης τίμιο ξύλο και τεμάχιο από την αγία κάλαμο και τον άγιο σπόγγο.

Στη μακρά παράδοση της Ορθοδοξίας που θέλει τις Μονές, τόπους διαφυλάξεως και συντηρήσεως βιβλίων και άλλου μορφωτικού εντύπου υλικού, η Μονή της Πάτμου κατέχει μία από τις πλέον εξέχουσες θέσεις. Και αν αληθεύει η υπόθεση ότι ή αξία του περιεχομένου της βιβλιοθήκης μιας Μονής είναι ευθέως ανάλογη με την παλαιότητά της, τότε, πριν επιχειρήσουμε μία κοντινότερη περιήγηση, μπορούμε από πριν να αναλογιστούμε τους ανυπολόγιστους θησαυρούς που κρύβει η βιβλιοθήκη της Μονής της Πάτμου, αποτελώντας όχι μόνο καύχημα για τη Μονή και την Ορθόδοξη Εκκλησία, αλλά και σταθερό σημείο αναφοράς για την Επιστήμη και τούς ανθρώπους των Γραμμάτων όλης της Οικουμένης. Κρυμμένη η βιβλιοθήκη στα σπλάχνα της Μονής, σα να θέλει η ίδια η Μονή να διαφυλάξει τον αμύθητο θησαυρό που κρύβει, έχει μία συνεχή ιστορία από την εποχή ήδη του Οσίου Χριστοδούλου, αφού ο ορχικός πυρήνας σύστασής της υπήρξε μέρος της συλλογής βιβλίων του ιδίου του Οσίου. Ο αρχικός πυρήνας των βιβλίων της σημερινής βιβλιοθήκης αποτελούνταν από κώδικες που διέσωσε με προσωπικούς του αγώνες ο Όσιος Χριστόδουλος από την καταστροφή που υπέστησαν τα Λατρηνά ασκητικά κέντρα από τους Τούρκους.

Ο εμπλουτισμός της βιβλιοθήκης συνεχίστηκε με αμείωτη πρόοδο και στους επόμενους αιώνες. Οι νέες αποκτήσεις χειρογράφων οφείλονταν είτε σε δωρεές προς το μοναστήρι, είτε σε ενσωμάτωση μικρών ατομικών βιβλιοθηκών, όσων προσέρχονταν στην Μονή με σκοπό να μονάσουν. Ο συνεχής εμπλουτισμός της βιβλιοθήκης της Πάτμου στην πορεία των προηγούμενων αιώνων είχε ως αποτέλεσμα να θεωρείται σήμερα ως μία από τις ποιοτικά αξιολογότερες.

Το αποθησαυρισμένο περιεχόμενο της βιβλιοθήκης μπορούμε να το κατατάξουμε σε τρεις μεγάλες ενότητες: Α)

τους χειρόγραφους Κώδικες, περίπου στους 1000 Β) τὰ Έγγραφα καί Γ) τὰ Έντυπα.

Στά έγγραφα ανήκουν και τα ιδρυτικά κτητορικά χρυσόβουλλα καθώς και όσα άλλα έγγραφα άφορούν στην ίδρυση, στα μετόχια, κτήσεις και στα ποικίλα προνόμια της Μονής του Θεολόγου.

Τα έντυπα της βιβλιοθήκης αριθμούνται περίπου σε 3.000.

Η σημερινή βιβλιοθήκη ανασυγκροτήθηκε στο χώρο των θεμελίων του νέου μουσείου, όπου οδηγεί ένας φιδωτός, στενός διάδρομος. Η βιβλιοθήκη, «τό ψυχής Ίατρειον», όπως την ονομάζει η μαρμάρινη επιγραφή του Νικηφόρου Λαοδικείας (1802), αποτελείται από μία κεντρική αίθουσα με περιφερειακά δωμάτια, στα οποία έχει αποθησαυριστεί το αρχείο και βιβλιογραφικό υλικό.

Ανερχόμενος ο προσκυνητής στον πάνω από την βιβλιοθήκη όροφο συναντά το σκευοφυλάκιο-μουσείο της Μονής.

Στόν χώρο του σκευοφυλακίου φυλάγονται έργα αμύθητης αξίας, λειτουργικά αντικείμενα και σκεύη με καλλιτεχνική και παιδευτική αξία και σημασία. Εκτίθενται εικόνες, ιερά σκεύη, άμφια, έγγραφα, χρυσόβουλλα, μολυβδόβουλλα, κώδικες που δείχνουν το μοναδικό ρόλο που διαδραμάτισε η Ιερά Μονή της Πάτμου στον Ορθόδοξο Χριστιανικό πολιτισμό. Τα περισσότερα από τα σπάνια αυτά κειμήλια είναι κυρίως δώρα Πατμίων μοναχών και κληρικών που έζησαν και έδρασαν εντός και εκτός της Πάτμου. Είναι επίσης δωρεές μαθητών της Πατμιάδος Σχολής που ανέδειξε πάνω από 70 επισκόπους και 4 Πατριάρχες.

Οι εικόνες της Μονής διαιρούνται χρονολογικά στις παρακάτω περιόδους: 1) Βυζαντινής εποχής, 2) Κρητικής τέχνης

Οι οκτώ σωζόμενες βυζαντινές εικόνες είναι έργα ιδιαίτερης καλλιτεχνικής αξίας. Σημειώνουμε την εικόνα του Αγίου Νικολάου (του 11ου αιώνα, που οι μικροσκοπικές της ψηφίδες είναι από χρυσό και σμάλτο. Είναι η αρχαιότερη ψηφιδωτή της

«μικρογραφικής ομάδας» και θεωρείται κτήμα του οσίου Χριστοδούλου. Το ασημένιο της πλαίσιο ανήκει στα πολύ καλά έργα της εποχής. Επίσης, τον Άγιο Θεόδωρο τον Τήρωνα (1200), τον Άγιο Ιάκωβο τον Αδελφόθεο (1260-1270).

Οι μεταβυζαντινές εικόνες προέρχονται κυρίως από την Κρήτη. Εξαιρετικής τέχνης είναι, μεταξύ άλλων, ο Χριστός Παντοκράτορας του Ανδρέα Ρίτζου (15ος αιώνας), η Παναγία η Παντάνασσα (τέλος 15ου αιώνα), ο «Χριστός Ελκόμενος» ή ο «Νυμφίος», που αποδίδεται στον Δομήνικο Θεοτοκόπουλο (El Greco, περί το 1500),

Επίσης εκτίθενται και πολλά χειρόγραφα, όπως :

1/ Χρυσόβουλλο Αλεξίου Α' του Κομνηνού, Απρίλιος 1088. Ή πρωτότυπη υπογραφή με κιννάβαρη (κόκκινη μελάνη). Το σπουδαιότερο έγγραφο της Μονής με το οποίο παραχωρείται – δωρίζεται η Πάτμος και τα γύρω νησιά (Λειψοί – Αρκιοί – Αγαθονήσι) στον Όσιο Χριστόδουλο, με σκοπό να ιδρύσει την Μονή του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου

2/ Το βιβλίο του Ιώβ (χειρόγραφο αρχών 8ου αιώνα), μεγαλογράμματης γραφής.

3) Λόγοι Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου, Περί ιεροσύνης. Περγαμηνή (941).

4) Τετρανάγγελο με εικόνες των ευαγγελιστών (1334).

5) Ο Χειρόγραφος Πορφυρούς κώδιξ. Απόσπασμα από 33 φύλλα του κατά Μάρκον Ευαγγελίου (αρχών 6ου αιώνα), περγαμηνή βαμμένη με πορφύρα. Γραμμένη με κεφαλαία ασημένια γράμματα, ενώ τα ιερά ονόματα καταγράφονται με χρυσά γράμματα.

Εκτός από τις εικόνες και τα χειρόγραφα, στο σκευοφυλάκιο εκτίθενται - ενδεικτικά - άμφια ιερά σκεύη και σταυροί ευλογίας.

Καθώς ο προσκυνητής συνεχίζει την πνευματική εξερεύνηση των Ιεροσολύμων του Αιγαίου συναντά τις δύο σημαντικότερες γυναικείες Μονές του νησιού

Η γυναικεία Ιερά Μονή «Ζωοδόχος Πηγή» βρίσκεται νοτιοδυτικά της Μονής του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου στη Χώρα και ιδρύθηκε το 1607 από τον Ηγούμενο της Μονής του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, Παρθένιο Παγκώστα, ο οποίος την αφιέρωσε στην Παναγία (Ζωοδόχο Πηγή) και τον Άγιο Ιωάννη τον Θεολόγο. Ο προορισμός του Μοναστηριού ήταν να λειτουργεί σαν καταφύγιο χηρών, ορφανών αλλά και ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Η δισυπόστατη εκκλησία είναι διακοσμημένη με τοιχογραφίες από τον 16ο έως τον 18ο αιώνα, ενώ τα τέμπλα της είναι ξυλόγλυπτα και χρονολογούνται τον 16ο αιώνα.

Η εικόνα της Παναγιάς Ελεούσας η επονομαζόμενη η Παναγία με το τρίτο μάτι στον Νάρθηκα της Μονής θεωρείται θαυματουργή και το πρώτο καταγεγραμμένο θαύμα της χρονολογείται το 1956. Στη Μονή εγκαινιάστηκε το 2007 ένα μικρό μουσείο με ιερά κειμήλια της Μονής.

Η Ιερά Μονή Ευαγγελισμού Μητρός Ηγαπημένου, το μεγαλύτερο γυναικείο Μοναστήρι του νησιού, βρίσκεται στο νοτιοδυτικό τμήμα του νησιού και έχει εκπληκτική θέα προς τον κόλπο των Κήπων, αφού είναι χτισμένη στην άκρη του βράχου.

Το 1613 ο Ηγούμενος της Μονής του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου έχτισε ένα ερημητήριο στο σημείο αυτό, αφιερώνοντάς το στον Άγιο Λουκά τον Ευαγγελιστή που τον θεράπευσε από μια θανατηφόρο νόσο. Το 1937 ο Γέροντας Αμφιλόχιος Μακρής που προσφάτως κατατάχθηκε στο Αγιολόγιο της Εκκλησίας μας μετέτρεψε το ερημητήριο σε Μονή χτίζοντας και νέα κτίσματα και το αφιέρωσε στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου.

Σημαντικό ρόλο στις τοιχογραφίες της Μονής διαδραμάτισε και η μοναχή Ολυμπιάς, μαθήτρια του διάσημου αγιογράφου Φώτη Κόντογλου, η οποία αγιογράφησε σημαντικό αριθμό των εικόνων της Μονής.

Η Μονή διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο κατά την Ιταλική κατοχή, καθώς οι μοναχές στην προσπάθειά τους να διατηρήσουν την Ελληνική γλώσσα, ασχολήθηκαν με την διδασκαλία της στα μικρά παιδιά.

Σήμερα η μονή αριθμεί περί τις 40 μοναχές. Η κύρια δραστηριότητα τους είναι η κεντητική με την περιβόητη Πατινιώτικη βελονιά(Σπίθα), η οποία λέγεται πως διατηρείται από την εποχή του Βυζαντίου. Άλλες ασχολίες τους είναι η Κηπουρική και η Μελισσοκομία, ενώ η Μονή αναπτύσσει μεγάλη φιλανθρωπική δραστηριότητα. Στη Μονή πλέον βρίσκεται τεθησαυρισμένη και η Αγία Κάρα του οσίου Αμφιλοχίου του νέου.

Ο τεθησαυρισμένος πολιτισμός, η παράδοση και η ιδιαιτερότητα της Πάτμου την καθιστούν σήμερα πόλο έλξεως προσκυνητών και Θρησκευτικού -κυρίως- Τουρισμού. Στο πλαίσιο λοιπόν της Ποιμαντικής Διακονίας, και θεραπεύοντας την ανάγκη παρουσίασης της Ορθόδοξης πίστης, ως κατάθεση Μαρτυρίας και όχι ως φιλοσοφικό σύστημα, καταρτίστηκε και λειτουργεί το Κέντρο Όρθοδόξου Πολιτισμού και Πληροφόρησης.

Ο Εγκαινιασμός του ως άνω Κέντρου το 2006 έγινε στο πλαίσιο των εκδηλώσεων ανακήρυξης του Ιερού Σπηλαίου της Αποκάλυψης, της Ιεράς Μονής του Θεολόγου και του οικισμού της Χώρας, ως Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.

Το Κέντρον Όρθοδόξου Πολιτισμού και Πληροφορήσεως, ευρίσκεται στη Σκάλα, το επίγειο της Πάτμου, και λειτουργεί καθ' όλη τή διάρκεια του έτους, έντατικότερα βέβαια από τον μήνα Απρίλιο έως τον Οκτώβριο, προσεδεχόμενο Έλληνες και Αλλοδαπούς προσκυνητές και επισκέπτες και αποτελώντας τοιουτοτρόπως το αξιόπιστο σημείο παροχής πληροφοριών,

σχετικά με την Ιστορία, την ιερότητα και την ιδιαιτερότητα της
Τεράς Νήσου Πάτμου.

Η πληροφόρηση πραγματοποιείται σε τέσσερις γλώσσες, (αγγλική, γαλλική, γερμανική, ιταλική) μέσω films, touch screens, εντύπου υλικού, αλλά και μέσω παροχής πληροφοριών από το Προσωπικό, που στελεχώνει το χώρο. Εκπονείται μάλιστα και ή επέκταση του παρεχομένου υλικού και σε περισσότερες γλώσσες. Εντός του Κέντρου επίσης υπάρχει σύν τοις άλλους αναγνωστικά γωνία, στην οποία μπορούν, όσοι επιθυμούν να συμβουλευτούν διάφορα βιβλία επί ορθοδόξων θεμάτων. Τα διαθέσιμα βιβλία είναι, ως επί το πλείστον, ξενόγλωσσα.

Κατά την πολυετή λειτουργία του αξιολογήθηκε ως αρκούντως αποδοτικός ό συνδυασμός της χρήσης της σύγχρονης τεχνολογίας και του ανθρώπινου παράγοντα. Η ως τώρα ανταπόκριση υπήρξε εξαιρετικά θετική. Έλληνες καθώς και αλλοδαποί επισκέπτες, είτε κατά την επί τόπου επίσκεψη τους, είτε ερχόμενοι σ' επαφή με το Κέντρο προκειμένου να οργανώσουν προσκύνημα στην Πάτμο εντυπωσιάστηκαν όχι μόνο από την πληροφόρηση που έλαβαν, αλλά και από την διάθεση για συνεργασία, με αποτέλεσμα ο πήχυς συνεχώς να ψηλώνει για μας και ή πρόκληση για συνεχή βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών προς τους επισκέπτες να γίνεται ζωηρότερη.

Το νησί της Αποκάλυψης είναι ένας από τους ιδανικότερους προορισμούς για τον εορτασμό του Πάσχα.

Το Πάσχα είναι μια ξεχωριστή εμπειρία, στην Πάτμο. Από την Κυριακή των Βαΐων, ο στολισμός των εκκλησιών, το γιορτινό τραπέζι και η θρησκευτικές παραδόσεις, εντάσσουν τον επισκέπτη στο πασχαλινό κλίμα.

Ολόκληρη η Μεγάλη Εβδομάδα είναι μοναδική στην Πάτμο. Το έθιμο όμως που κάνει το Πάσχα στην Πάτμο ξεχωριστό, είναι η **τελετή του Νιπτήρα**, το πρωί της Μ. Πέμπτης στην πλατεία του Δημαρχείου, το οποίο αποτελεί την αναπαράσταση του

Μυστικού Δείπνου: ο Ηγούμενος, όπως ακριβώς ο Ιησούς, πλένει τα πόδια δώδεκα μοναχών που κάθονται γύρω από τη μεγάλη εξέδρα, όπως οι μαθητές στο Μυστικό Δείπνο. Έπειτα κατευθύνεται προς τον τόπο της προσευχής, θυμίζοντας στους πιστούς την μετάβαση του Ιησού στον κήπο της Γεσθημανής, όπου παραδόθηκε από τον Ιούδα στους Ρωμαίους στρατιώτες.

Αγαπητοί Σύνοδοι,

Η περιγραφή όλων αυτών των προσκυνημάτων και η μοναδικότητα αυτών καταδεικνύει το μέγεθος της θεολογικής, πνευματικής και ιστορικο-εθνικής αξίας αυτών.

Το γεγονός αυτό όμως μας θέτει εμάς τους διακονητές των προσκυνημάτων αυτών πρό των ευθυνών μας για την υποδειγματική διαχείριση τους, την σωστή αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων που προκύπτουν αλλά και την εξεύρεση τρόπων να παραδώσουμε αναμμένο το φάρο της Ορθόδοξης παρουσίας στις επόμενες γενεές .

Συναναστρεφόμενοι κάθε χρόνο με χιλιάδες προσκυνητές , εύκολα γίνεται αντιληπτό ότι κάθε επισκέπτης των προσκυνημάτων της Ιεράς νήσου περνάει το κατώφλι αυτών, έχοντας διαφορετικό ζητούμενο. Άλλος ως απλός και ταπεινός προσκυνητής των ιερών καθιδρυμάτων της Πάτμου , άλλος ως επισκέπτης ενός πολιτιστικού μνημείου προστατευόμενου από την UNESCO. Άλλος αναζητώντας απάντηση σε ερωτήματα περί υπάρξεως Θεού. Άλλος δε εξ'αφορμής του Ιερού Σπηλαίου της Αποκαλύψεως και των μηνυμάτων που πηγάζουν από το βιβλίο της Αποκαλύψεως αναζητά το τι μέλλει συμβαίνει στα έσχατα της ανθρωπότητας. Άλλος δε αναζητά την πνευματική βακτηρία, το ασφαλές λιμάνι, την καταφυγή για να στηριχτεί, απογοητευμένος από τις πολιτικές κοινωνικές οικονομικές αναταραχές που μαστίζουν τον σημερινό άνθρωπο.

Όλες αυτές οι περιπτώσεις προσκυνητών –επισκεπτών μας θέτουν προβληματισμούς για το τι μας αναμένει να

αντιμετωπίσουμε αλλά και πώς να το αντιμετωπίσουμε αναλογιζόμενοι την ποικιλομορφία του ανθρώπινου χαρακτήρα.

Κατ'αρχήν είναι σημαντικό, ο προσκυνητής- επισκέπτης να προσεγγίζεται ως ανθρώπινη μονάδα και όχι ως οικονομική. Αυτή η σημαντική παράμετρος, θεωρείται ως ένα βασικό ποιοτικό χαρακτηριστικό, το οποίο προσδίδει διαχρονικότητα και ουσία στον Θρησκευτικό τουρισμό.

Οι βασικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού πρέπει να είναι αρχικά ο σεβασμός των ιερών χώρων και των κανονισμών. Είναι σημαντικό οι προσκυνητές θρησκευτικοί τουρίστες να σέβονται την ιερότητα του χώρου, να προσέρχονται ευπρεπώς ενδεδυμένοι, να σέβονται τα ωράρια του θρησκευτικού χώρου και τις ανάγκες των μοναχών. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να τηρείται ησυχία και τάξη ώστε να μην διαταράσσεται το ησυχαστικό κλίμα του μοναστηριού. Τέλος, είναι σημαντικό οι επισκέπτες να προσέρχονται στους χώρους με απόλυτο σεβασμό και ευλάβεια. Όταν τηρούνται οι παραπάνω προϋποθέσεις, καθίσταται σαφές ότι όλοι, είτε πρόκειται για θρησκευτικούς τουρίστες, είτε για προσκυνητές θα ωφεληθούν από την επίσκεψη στο θρησκευτικό σημείο. Το κατανοητό κλίμα που επικρατεί στους ιερούς χώρους σε συνδυασμό με το φυσικό κάλλος που τους περιβάλλει οδηγούν στην ψυχική ανάταση. Σύμφωνα με τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι δεν τίθεται θέμα αλλοίωσης της θρησκευτικότητας των εκδηλώσεων από την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού, διότι όταν τηρούνται οι παραπάνω προϋποθέσεις, η επίσκεψη σε ένα θρησκευτικό χώρο συμβάλει καταλυτικά στη βελτίωση της πνευματικής και της ψυχικής τους κατάστασης.

Όσον αφορά την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού από την δική μας πλευρά αυτής των μονών και των λοιπών ιερών καθιδρυμάτων της νήσου οι βασικές προϋποθέσεις, είναι η αγάπη, η ευγένεια, η υπομονή και η καλοσύνη ημών των μοναχών των εγκαταβιούντων στα ιερά προσκυνήματα. Η

στελέχωση των ιερών τόπων θα πρέπει να γίνει από άτομα κατάλληλα τα οποία θα πληροφορούν τους πιστούς είτε σχετικά με το προσκύνημα είτε για την ιστορικότητα και τη σημαντικότητα του χώρου. Μεγάλο και σημαντικό πρόβλημα αντιμετωπίζουμε με την πρόσβαση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στα προσκυνήματα της Πάτμου ιδίως δε στη Μονή του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου που λόγω της δύσβατης πρόσβασής της, καθιστά αδύνατο το προσκύνημα σε αυτά τα άτομα, χωρίς δυστυχώς μέχρι σήμερα να έχει αναλάβει κάποιος φορέας την εξεύρεση λύσης για την ομαλή πρόσβαση των ΑΜΕΑ στα ιερά καθιδρύματα της νήσου.

Οι βασικοί άξονες πάνω στους οποίους θα πρέπει να δομηθεί το οικοδόμημα του θρησκευτικού τουρισμού είναι κυρίως μέσω αναπτυξιακών έργων και μέσω προβολής. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί στην από κοινού συνεργασία όλων των σχετιζόμενων φορέων ώστε να αναπτυχτεί και να διατηρηθεί ο Θρησκευτικός τουρισμός στην περιοχή. Θα πρέπει να συνδράμουν όλοι φορείς οι οποίοι σχετίζονται με τον θρησκευτικό τουρισμό με απαραίτητη προϋπόθεση την από κοινού συνεργασία και τον σεβασμό τόσο του θρησκευτικού πλαισίου όσο και των μετεχόντων σε αυτό σχετικά με τις διάφορες μονές της Περιφερειακής Ενότητας με σκοπό την προβολή και την ενημέρωση των ενδιαφερόμενων.

Ο Θρησκευτικός και Προσκυνηματικός τουρισμός εξ επόψεως ποιμαντικής της Εκκλησίας, οργανωμένος και θεσμοθετημένος, θα βοηθήσει τον σημερινό άνθρωπο να συνειδητοποιήσει ότι το ζητούμενο στις αναγκαίες και ζωτικής σημασίας διακοπές του είναι να βρει τον εαυτό του κι όχι να προσπαθεί να ξεφύγει από αυτόν. Να βρει τον εαυτό του, που αλλοτριώνεται από την τύρβη της καθημερινότητας, να βρει τη χάρη των αγίων, με τις προσευχές των μοναχών, με την επανασύνδεσή του με τη μυστηριακή ζωή. Να βρει τον εαυτό του, ανασαίνοντας τον καθαρό αέρα των κορυφαίων θαυμάτων και ιερών προσκυνημάτων, περπατώντας στα χώματα, όπου η χάρη του Κυρίου έλαμψε και η γη ποτίστηκε με το αίμα και τον

ιδρώτα χιλιάδων και μυριάδων μοναχών, ασκητών, οσίων, μαρτύρων, αγίων και πατέρων της Εκκλησίας του Χριστού.

Θα είναι, έτσι, σε θέση να αποκτήσει μεγαλύτερη συνείδηση της ευλογημένης παρουσίας του Θεού μέσα στον κόσμο της δημιουργίας, να δώσει ένα νόημα στον σκοπό που οφείλει να έχει ο κόσμος αυτός με τις όποιες δραστηριότητές του, κατανοώντας καλύτερα το του ψαλμωδού ότι: «... τοῦ υρίου ἢ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἢ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ » (Ψαλ. 23, 1).

Η Πατριαρχική Εξαρχία Πάτμου βλέπει τον κόσμο και κυρίως τον άνθρωπο να περιέρχεται σε κατάσταση πτώσης και αποστασίας. Ταυτόχρονα, όμως, βλέπει τον άνθρωπο, αλλά και ολόκληρο τον κόσμο, λουσμένο μέσα στο Φως της Αναστάσεως του Χριστού, το οποίο προσφέρεται διαχρονικά μέσα από τα ιερά προσκυνήματα της Πάτμου.

Τα προσκυνήματα υπάρχουν ως φάροι πίστεως και ελπίδας Αναστάσεως και θα συνεχίσουν να υφίστανται μέχρι τη συντέλεια του κόσμου τούτου, αφού ικανοποιούν βασική ανάγκη της χριστιανικής ψυχής. Τα ορθόδοξα χριστιανικά προσκυνήματα, αλλά και οι ιερές μονές της Πάτμου μπορούν και οφείλουν να αποτελέσουν, και ήδη αποτελούν σήμερα, τους ιδανικούς χώρους επίσκεψης όχι με σκοπό τη θέαση όμορφων τοπίων μόνο, ούτε κάποιων υπολειμμάτων του ένδοξου ιστορικού μουσειακού παρελθόντος, αλλά την ανακάλυψη μιας ζωντανής και ανθηρής χριστιανικής κοινότητας και τη βίωση της ορθόδοξης πνευματικότητας, ενός αυθεντικού τρόπου χριστιανικής ορθόδοξου ζωής και μαρτυρίας.

Η καλλιτεχνική βυζαντινή και αρχαιολογική κληρονομιά της Πάτμου δεν ανήκει μόνο στην Πάτμο! Μια μορφή προβολής και προστασίας αυτής της ανεκτίμητης κληρονομιάς επιτυγχάνεται με τις επισκέψεις των διάφορων προσκυνητών και περιηγητών στο νησί. Είναι γι' αυτούς τους λόγους που ο Θρησκευτικός και Προσκυνηματικός τουρισμός στην Πάτμο θα μπορούσε να συμβάλει τα μέγιστα, έτσι ώστε να διατηρηθεί αυτός ο μεγάλος πνευματικός πλούτος, η απαράμιλλη αυτή αρχοντιά του νησιού, συνεχίζοντας μια δύσκολη πορεία

χιλιάδων χρόνων μέσα στην ιστορία, με το ασφαλές καράβι της Ορθόδοξης Εκκλησίας, μεταφέροντας την αποστολική και πατερική παράδοσή της ως παρακαταθήκη για τις μέλλουσες γενιές.

Οι ιεροί χώροι και τα ιερά προσκυνήματα του νησιού αποτέλεσαν και αποτελούν ακόμη και σήμερα φάρους της ελληνορθόδοξης και εκκλησιαστικής του παράδοσης και είναι ικανά να μεταγγίσουν φως Χριστού και αγιασμό σε όσους με ευλάβεια και πίστη τα επισκέπτονται. Οι προσπάθειες που γίνονται σήμερα για την ανάπτυξη του Θρησκευτικού και Προσκυνηματικού τουρισμού στην Πάτμο και οι οποίες αξιοποιούν τους προσκυνηματικούς προορισμούς με σεβασμό και συναίσθηση της ανεκτίμητης αξίας τους πρέπει να ενθαρρύνονται, να ενισχύονται, έτσι ώστε με συλλογική προσπάθεια να επιδιώκεται και να επιτυγχάνεται η μέγιστη ευεργετική επίδραση μέσα από τις ιερές περιηγήσεις και τα προσκυνηματικά ταξίδια στα Ιεροσόλυμα του Αιγαίου, που από τα πανάρχαια χρόνια αποτελεί προσκυνηματικό προορισμό.

Οι ωφέλειες, που είναι δυνατόν να προκύψουν, είναι πολλές και σημαντικές, αλλά πρωτίστως είναι πνευματικές και αναμφίβολα καίριες για τους επισκέπτες και τους προσκυνητές, οι οποίοι ζουν σε μια εποχή άκρως αποπροσανατολιστική και επικίνδυνα αντιπνευματική. Οι καιροί ου μενετοί. Η πρόκληση σήμερα είναι μεγάλη και μοναδική για την Ιερά Νήσο και τους ανθρώπους της, που ασχολούνται με τη διαποίμανση των πιστών, με την καλλιέργεια των ανθρώπων, με την ψυχαγωγία του κόσμου, ώστε μέσα από μια συλλογική προσπάθεια να ενισχυθεί και να αναβαθμιστεί η δραστηριότητα αυτή που αποσκοπεί στην ανάπτυξη του Θρησκευτικού και Προσκυνηματικού τουρισμού στο νησί. Τότε είναι δυνατόν να διαφυλαχθούν και να συντηρηθούν όλοι οι ιεροί χώροι και να ιερά προσκυνήματα, με σκοπό να μεταλαμπαδεύσουν την αγιοπνευματική και ελληνορθόδοξη παράδοση του νησιού και στις μέλλουσες γενιές αυτού του τόπου.

Τα Ιερά προσκυνήματα του τόπου μας είναι η νέα κιβωτός του Νώε, η κιβωτός σωτηρίας όλων των ανθρώπων, την οποία δημιούργησε ο ίδιος ο Θεός την ημέρα της Πεντηκοστής με την κάθοδο του Αγίου Πνεύματος στη γη. Εκεί μέσα τελεσιουργείται το μυστήριο της Εκκλησίας του Χριστού, και έξω από αυτήν δεν υπάρχει σωτηρία. Αν λοιπόν ο Χριστός αποτελεί το Σώμα της Εκκλησίας, τότε ο Παράκλητος, το Άγιο Πνεύμα αποτελεί την καρδιά του σώματος και όλοι οι χριστιανοί είναι τα μέλη του σώματος και της Εκκλησίας του Χριστού. Η Εκκλησία προσκαλεί κάθε μέρα και κάθε ώρα της Θείας Λειτουργίας τους ανθρώπους να γίνουν **αληθινοί προσκυνητές**, κατοικητήρια της Αγίας Τριάδος και αυτό πρέπει να αποτελεί για όλους εμάς που συναναστρεφόμαστε με τους προσκυνητές των ιερών μας χώρων ο κύριος στόχος, διότι «πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν». Σας ευχαριστώ..